

Verksamhetsområden och handelsområden 2020

Statistik och metod

Sveriges officiella
statistik

Verksamhetsområden och handelsområden 2020

Statistik och metod

Producent SCB, Statistiska centralbyrån
Ekonomisk statistik och analys
Solna strandväg 86, 171 54 Solna
010-479 40 00

Förfrågningar Jerker Moström
Linus Rispling
+46 10-479 40 00
mark.vatten.gis@scb.se

Det är tillåtet att kopiera och på annat sätt mångfaldiga innehållet.
Om du citerar, var god uppge källan på följande sätt:
Källa: SCB, Verksamhetsområden och handelsområden 2020 Statistik
och metod

Activities zones and retail trade areas 2020

Producer Statistics Sweden, Economic Statistics and Analysis, Solna strandväg
86, SE-171 54 Solna, Sweden
+46 10-479 40 00

Enquiries Jerker Moström
Linus Rispling
+46 10-479 40 00
mark.vatten.gis@scb.se

It is permitted to copy and reproduce the contents in this publication.
When quoting, please state the source as follows:
Source: Statistics Sweden, Activities zones and retail trade areas 2020.

URN:NBN:SE:SCB-2023-MIFTBR2301_pdf

Denna publikation finns enbart i elektronisk form på www.scb.se
This publication is only available in electronic form on www.scb.se

Förord

Syftet med denna rapport är att beskriva SCB:s verksamhetsområden och handelsområden, hur de definieras, deras innehåll samt de metoder som använts för att ta fram dem. Verksamhetsområden och handelsområden är två skilda typer av SCB:s så kallade bebyggelseområden, vilket är ett samlingsbegrepp för det som i SCB:s statistik klassificeras som tätorter, småorter, fritidshusområden, handelsområden och verksamhetsområden. Verksamhetsområden och handelsområden har gemensamt att de i huvudsak baseras på koncentrationer av arbetsställen. För referensår 2020 publiceras verksamhetsområden och handelsområden i en gemensam rapport. Uppgifter om verksamhetsområden och handelsområden finns tillgängliga både som statistiktabeller och geodata.

SCB publicerade statistik och geografiska avgränsningar för verksamhetsområden för första gången i november 2020. Den publiceringen avsåg referensår 2015. Verksamhetsområden är en förhållandevis ny statistikprodukt, men den har delvis föregåtts av statistik över arbetsplatsområden utanför tätort, som har publicerats för referensåren 2000, 2005 och 2010. Till skillnad från tidigare arbetsplatsområden utanför tätort omfattar verksamhetsområden också arealer inom tätort. Handelsområden i sin nuvarande form, avseende referensår 2015, publicerades i november 2018. Handelsområden har tidigare tagits fram för referensår 2010, men med en annan metod än dagens. Uppgifterna för 2010 är därför inte jämförbara med 2015 och 2020.

Framtagandet av verksamhetsområden skedde med finansiellt stöd från Eurostat i form av ett tvåårigt projekt, ”Delimiting activities zones for Sweden” (2018-SE-ACTZONES), under perioden april 2019-mars 2021. Arbetet med verksamhetsområden har till stor del varit en explorativ process, där målet har varit att kombinera markanvändnings- och företagsdata på ett nytt sätt, huvudsakligen baserat på en automatiserad metod. Förhoppningen är att uppgifter om verksamhetsområden, och handelsområden, fortsättningsvis kan tas fram för vart femte år.

Publikationen, liksom uppgifterna om verksamhetsområden och handelsområden, har utarbetats inom sektionen för samhällsbyggnad och turism på SCB av Jerker Moström och Linus Rispling. Handelsområden har tagits fram av Esbjörn Pettersson på samma sektion.

SCB i december 2023

Christina Ekblom
Sektionschef

Innehåll

Förord	2
Inledning	5
Vad är ett verksamhetsområde?	6
Vad är ett handelsområde?	6
Uppgifter om ekonomisk aktivitet och markanvändning	6
Full jämförbarhet mellan 2015 och 2020	10
Verksamhetsområden och handelsområden kan överlappa varandra	10
Användning av verksamhetsområden och handelsområden	11
Några centrala begrepp	11
Alla uppgifter finns i statistikdatabasen och som geodata	13
Vad ingår i geodata?.....	14
Vad <i>ingår</i> och <i>ingår inte</i> i verksamhetsområden och handelsområden?	17
Framtida utveckling	18
Resultat	19
Tillverkningsindustri samt handel största branscherna i verksamhetsområden.....	19
Industriområden och företagsparker dominerar bland verksamhetsområdena	19
Gällivare och Kiruna har störst yta med verksamhetsområden	20
Handelsområdenas areal ökar i alla län	20
Kort om statistiken	22
Statistikens ändamål och innehåll	22
Historik	23

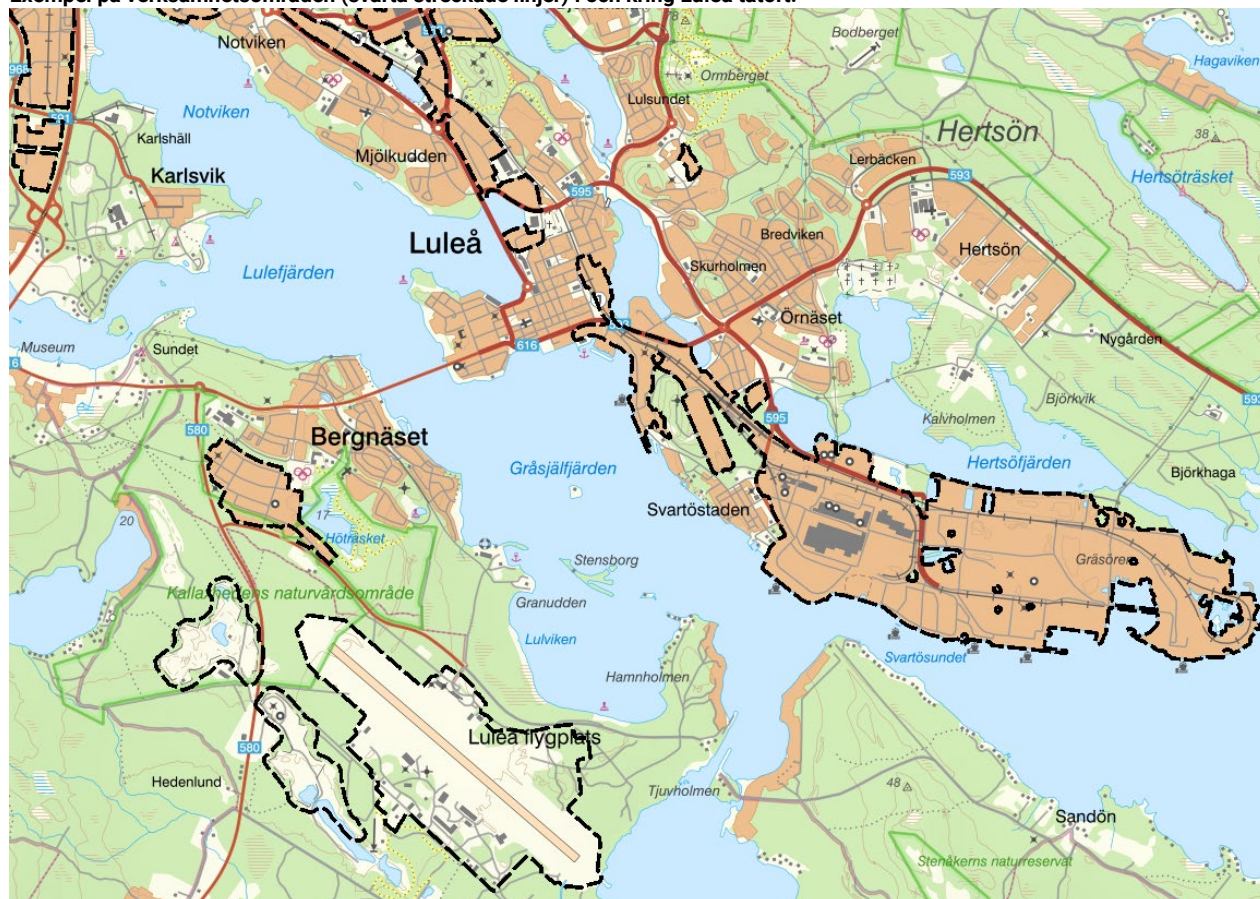
Definitioner och förklaringar	24
Information om statistikens framställning.....	25
Bearbetning.....	26
Indata	26
Metod för framtagande	29
Information om statistikens kvalitet	41
Referenser.....	42
Activities zones and retail trade areas 2020	43

Inledning

I Sverige fanns fler än 3 700 verksamhetsområden år 2020. Verksamhetsområdena bestod av fler än 80 000 arbetsställen, där det sammanlagt arbetade nästan 2 miljoner personer. Samtidigt fanns det 585 handelsområden i Sverige 2020, och antalet anställda inom detaljhandel i dessa handelsområden uppgick till drygt 168 000 personer.

Verksamhetsområden är geografiska områden som antingen är en koncentration av arbetsställen eller består av storskalig och industriellt präglad markanvändning. Ett verksamhetsområde kan vara bland annat industri och företagsparker, högskolor, universitet och vårdinrättningar, eller stora ytor med flygplatser, gruvor och täkter. Handelsområden är också geografiska områden, men baseras på en koncentration av minst fyra tätt liggande detaljhandelsföretag.

Exempel på verksamhetsområden (svarta streckade linjer) i och kring Luleå tätort.

Källa: Karta: © Lantmäteriet. Verksamhetsområden: SCB

Statistiken över verksamhetsområden och handelsområden visar hur många som arbetar i områdena, den areal områdena omfattar, samt antalet företag och branscher inom områdena.

Verksamhetsområden och handelsområden kan användas som underlag för analyser av samspelet mellan verksamheter inom olika branscher och deras markanvändning. Den kan också utgöra grund för fysisk planering, exempelvis vid översiktsplanering, och för utvecklingsplaner för tätorter.

Vad är ett verksamhetsområde?

SCB definierar verksamhetsområde som ett bebyggelseområde om minst 3 hektar, som utgörs av en koncentration av arbetsställen eller som präglas av en storskalig och industriell markanvändning, och har minst ett arbetsställe.

Exempel på verksamhetsområden är flygplatser, täkt- och gruvområden, områden med industri, handel, företagsparker, högskolor, universitet och vårdinrättningar. Verksamhetsområden omfattar vanligtvis inte jordbruk, skogsbruk eller vattenbruk.

Statistiken över verksamhetsområden bygger på en klassificering av mark där registerdata, geografisk information och statistik är underlag.

Vad är ett handelsområde?

SCB definierar handelsområden som ett bebyggelseområde som utgörs av en koncentration av arbetsställen inom detaljhandel, vilka tillsammans bildar ett geografiskt avgränsat område, bestående av:

1. minst fem detaljhandelsföretag, eller
2. fyra detaljhandelsföretag, vilka tillsammans har minst 100 anställda.

Metoden för att avgränsa handelsområden är framtagen så att koncentrationer av detaljhandel av olika storlekar ska kunna redovisas, i olika delar i Sverige. Handelsområdena kan till exempel förekomma i såväl små som stora tätorter, och även utanför tätorter. De kan utgöra externa köpcentrum, handelsplatser och handelsgator, men också finnas i områden av typen förortscentrum och småstadscentrum.

Uppgifter om ekonomisk aktivitet och markanvändning

En tanke bakom verksamhetsområden och handelsområden har varit att kombinera uppgifter om ekonomisk verksamhet och markanvändning för ett bestämt geografiskt område. Områdena illustrerar på det sättet det "fotavtryck" som den ekonomiska aktiviteten ger på marken och i landskapet.

Ekonomisk aktivitet kopplat till verksamhetsområden och handelsområden redovisas på två sätt, utifrån uppgifter om arbetsställen från SCB:s företagsdatabas:

- Antal arbetsställen inom området
- Antal anställda inom området

För verksamhetsområden redovisas dessutom *dominerande bransch* inom området. Någon sådan redovisning förekommer inte för handelsområden, då själva definitionen för handelsområden är att de utgår från branschen detaljhandel.

Verksamhetsområdena och handelsområdenas *markanvändning* redovisas i form av uppgift om landarealen som området upptar. För verksamhetsområden redovisas dessutom den så kallade områdestypen som området utgör, det vill säga om marken inom verksamhetsområdet huvudsakligen används för flygplats, industri och så vidare.

Verksamhetsområdenas geografiska karaktär

Grovt räknat kan verksamhetsområdena indelas i två grupper, beroende på deras geografiska karaktär:

1. I den ena gruppen finns områden med stora arealer och storskalig markanvändning. Antalet arbetsställen inom verksamhetsområdet är ofta få. Hit hör framför allt områden med gruvor och täkter, samt många områden med flygplatser.

Sveriges till ytan största verksamhetsområde är täkt- och gruvområdet kring Aitikgruvan i Gällivare kommun, med över 5 000 hektar (vit streckad linje)

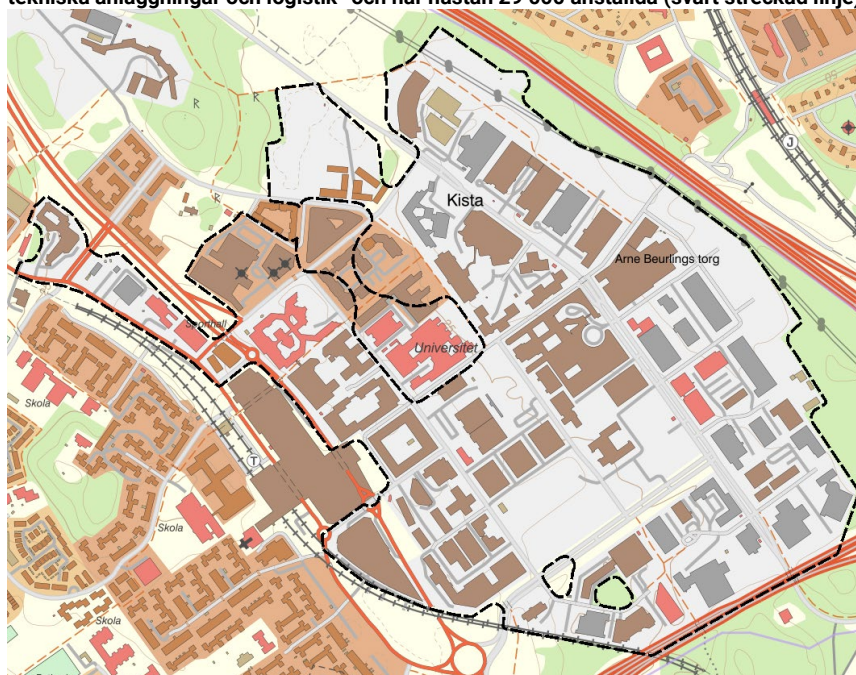

Källa: Ortofoto: © Lantmäteriet. Verksamhetsområde: SCB.

2. I den andra gruppen återfinns verksamhetsområden med relativt sett mindre arealer men med stora koncentrationer av arbetsställen och anställda. Hit hör till exempel de flesta

verksamhetsområdena med högre utbildning och vård. Även vissa verksamhetsområden med industri, handel, företagsparker, tekniska anläggningar och logistik ingår i denna kategori.

Det verksamhetsområde i Sverige som har flest antal anställda ligger i Kista i Stockholms kommun, är av områdestypen "Område med industri, handel, företagsparker, tekniska anläggningar och logistik" och har nästan 29 000 anställda (svart streckad linje)

Källa: Karta: © Lantmäteriet. Verksamhetsområde: SCB.

Särskilt verksamhetsområden med industri, handel, företagsparker, tekniska anläggningar och logistik samt djur- och nöjesparker kan ofta variera stort vad gäller både areal, antal arbetsställen och antal anställda.

Verksamhetsområdenas områdestyper

Verksamhetsområdena har delats in i så kallade områdestyper. Varje verksamhetsområde hör till en viss områdestyp. Områdestyperna har bestämts i första hand av den markanvändning som karaktäriserar verksamhetsområdena. Områdestyperna och exempel på typisk markanvändning och verksamhet inom respektive områdestyp framgår av tabellen nedan.

Områdestyper i verksamhetsområden

Områdestyp	Exempel på markanvändning och verksamhet
Djur- och nöjespark	Djurpark, större vilthägn som utgör besöksmål
	Besökspark/nöjespark
	Kulturpark
Flygplats	Flygplatsområde
Täkt- och gruvområde	Berg- och grustäkt
	Gruvområde
	Öppen täkt där brytning upphört, men där relaterad verksamhet förekommer (förädling av bergmaterial, etc.)
Område med industri, handel, företagsparker, tekniska anläggningar och logistik	Industriområde, handelsbebyggelse, företagspark (bygger huvudsakligen på Lantmäteriets objekt "Industri- och handelsbebyggelse")
	Område med tekniska anläggningar (kraftverk, återvinningsanläggningar, distributionsanläggningar för gas, värme eller elektricitet, etc.)
	Logistikcentral
	Testbana
	Hamnområde
Område med högre utbildning och vård	Högskole- eller universitetscampus
	Kluster med enskilda högskole- och universitetsinstitutioner samt andra forskningsinstitutioner
	Sjukhusområde dominerat av minst ett större arbetsställe (flera hundra anställda) inom området
	Vårdcentraler, vårdhem och rättsmedicinska institutioner i anslutning till större arbetsställe (flera hundra anställda) inom området
	Kriminalvårdsanstalt

Källa: SCB

Handelsområdenas karaktär

Karaktären på de handelsområden som SCB redovisar varierar stort i fråga om markanvändning och storleken på områdena, oavsett om det gäller areal, antalet anställda eller antalet detaljhandelsföretag inom dem. De kan utgöra externa köpcentrum, handelsplatser och handelsingator, men också förortscentrum och småstadscentrum. En särskild kategori är de handelsområden som har uppstått för gränshandel, nära gränsen mot Norge och Finland, ibland utanför tätortsgränsen. Handelsområden är särskilt framtagna för att redovisa fysisk detaljhandel, tillgänglig i huvudsak för privatpersoner.

Till skillnad från verksamhetsområdena har det i nuläget inte varit möjligt att redovisa olika områdestyper av handelsområden, som externhandel och centrumhandel. I takt med förbättrad geodata över markanvändning och stadsmorfologi finns dock förhoppning om att en sådan typ av redovisning kan vara möjlig i framtiden.

Full jämförbarhet mellan 2015 och 2020

Verksamhetsområden och handelsområden enligt nuvarande metod har tagits fram för 2015 och 2020. Det betyder att uppgifterna för dessa två år är fullt jämförbara.

Verksamhetsområdenas föregångare, ”arbetsplatsområden utanför tätort”, publicerades vid tre tillfällen och avser åren 2000, 2005 och 2010. Som en följd av olika geografisk täckning och metodskillnader är arbetsplatsområden utanför tätort inte direkt jämförbara med verksamhetsområden. Handelsområden har tidigare publicerats avseende 2010, men är inte fullt jämförbara med metoden för 2015 och 2020.

Avsikten är att fortsättningsvis publicera verksamhetsområden och handelsområden vart femte år.

Verksamhetsområden och handelsområden kan överlappa varandra

Verksamhetsområden och handelsområden kompletterar varandra. Det rör sig dock om två olika typer geografiska avgränsningar, som var för sig är fristående. Dessa två typer av områden kan överlappa varandra geografiskt.

Som nämnts ovan utgår handelsområden enbart från att en koncentration av detaljhandelsföretag förekommer på platsen. Verksamhetsområden är, till skillnad från handelsområden, framtagna för redovisning av alla i respektive område förekommande branscher, oavsett SNI-kodning på verksamheterna. Verksamhetsområdena är också knutna till en viss markanvändning, inte minst i form av de områdestyper som nämnts ovan. En stor del av verksamhetsområdena består av mark som Lantmäteriet i sin geodata identifierat som mark för handel och industri, och ingår i områdestypen ”Område med industri, handel, företagsparker, tekniska anläggningar och logistik”.

Överlapp mellan handelsområden och verksamhetsområden förekommer särskilt på platser med blandad verksamhet, där verksamhetsområdena utgör mark för handel och industri, men där det också finns koncentrationer av detaljhandel som bildar handelsområde. Det kan till exempel vara fråga om ett tidigare industriområde, som är under omvandling till externt handelsområde. Med hjälp av geodata kan användare göra egna analyser av överlappen, se avsnittet ”Statistikens ändamål och innehåll” senare i rapporten.

Användning av verksamhetsområden och handelsområden

Verksamhetsområden och handelsområden kan utgöra grund för fysisk planering, exempelvis vid översiktsplanering och för utvecklingsplaner för tätorter. De kan också användas som underlag för analyser av samspelet mellan verksamheter inom olika branscher och deras markanvändning. Verksamhetsområden möjliggör bland annat studier och analyser av geografiska koncentrationer inom olika branscher, så kallade klusterbildningar, eller för att följa de geografiska fotavtryck som olika verksamheter ger över tid.

Handelsområden kan användas som underlag för analyser av detaljhandels utveckling i Sverige. Ett ursprungligt syfte med SCB:s handelsområdena, som historiskt framför allt förekommit inom tätorter, har varit att beskriva just tätorternas innehåll och markanvändning. Det ger ett mått på hur stor del av tätorterna som präglas av handel eller annan typ av verksamhet. Den allra första liknande statistiken från SCB, som härrör från tidigt 1980-tal, handlade om markanvändning inom tätorter och där ingick "handel och affärsverksamhet" som en kategori:

<https://share.scb.se/ov9993/data/publikationer/statistik/mi/mi0804/2000i02/mi14sm8501.pdf>.

Framtagandet av verksamhetsområden och handelsområden har ett särskilt fokus på öppna geodata, där användare kan själva bearbeta nedladdningsbart geodata i GIS-program.

Några centrala begrepp

I statistiken figurerar ett antal centrala begrepp som behöver klargöras närmare och illustreras för enklare tolkning av uppgifterna. För en mer detaljerad redovisning av begreppen handelsområde och verksamhetsområde, se avsnittet *Kort om statistiken* längre bak i denna rapport.

Anställd

Person som har lön för sitt förvärvsarbete.

Antalet anställda inom verksamhetsområden och handelsområden redovisas endast avrundat till jämna 50-tal.

Arbetsställe

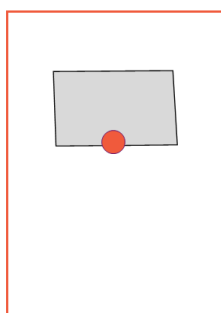
Geografisk plats där ekonomisk verksamhet bedrivs.

Ett arbetsställe måste tillhöra en verksam juridisk enhet, till exempel företag, myndighet eller förening. En verksam juridisk enhet kan ha flera arbetsställen.

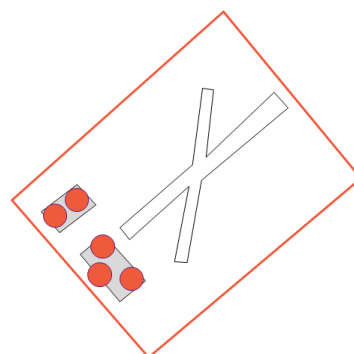
Handelsområden baseras på förekomsten av minst fyra eller fem arbetsställen med en SNI-kod som börjar med följande två eller tre siffror: 47 (detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar) *förutom 479 (detaljhandel, ej i butik, på torg eller marknad)*, 453 (handel med reservdelar och tillbehör till motorfordon utom motorcyklar) och 454 (handel med och service av motorcyklar inklusive reservdelar och tillbehör). Verksamhetsområden och handelsområden utgår bara från arbetsställen med minst 1 anställd. Antalet arbetsställen inom ett verksamhetsområde eller en kommun måste uppgå till minst fyra för att det ska redovisas i statistiken.

Exempel på arbetsställets roll inom verksamhetsområden

Teknisk anläggning

Flygplats

Förekomsten av minst ett arbetsställe med minst 1 anställd (orange cirklar) är i allmänhet en förutsättning för att ett verksamhetsområde skapas. Bilderna visar exempel på verksamhetsområde med teknisk anläggning och ett arbetsställe och flygplats med fem arbetsställen.

Källa: SCB

Bebyggelseområde

Geografiskt område som i normalfallet utgörs av sammanhängande bebyggelse.

Bebyggelseområdet definieras oberoende av administrativa regionindelningar och kan därför skära genom kommun- och länsgränser. Bebyggelseområde är ett samlingsbegrepp för det som i SCB:s statistik klassificeras som tätorter, småorter, fritidshusområden, handelsområden eller verksamhetsområden. Klassificeringen görs med hjälp av registerdata och statistik.

Handelsområde

Bebyggelseområde som består av antingen minst fem tätt liggande detaljhandelsföretag eller fyra tätt liggande detaljhandelsföretag som tillsammans har minst 100 anställda.

Landareal, total

Total areal för visst geografiskt landområde.

Med landareal avses den yta som verksamhetsområdet eller handelsområden omfattar, avrundat till hela hektar. För handelsområden redovisas endast landareal. I landarealen, som den är definierad för verksamhetsområden kan däremot vissa mindre vattenytor ingå. Ett verksamhetsområde kan inte ha en mindre areal än 3 hektar.

Markanvändning

Klassificering av mark utifrån människans nyttjande av marken och dess resurser.

Markanvändning och marktäcke utgör tillsammans grunden för indelning i olika markslag.

Standard för svensk näringsgrensindelning (SNI)

Statistisk standard som används för att klassificera ekonomiska aktiviteter och dela in dem i näringsgrenar.

SNI överensstämmer med den europeiska indelningen NACE. Den nu rådande standarden, SNI 2007, infördes i september 2011.

Näringsgren för verksamhetsområden redovisas endast i breda kategorier, så kallad avdelningsnivå. I statistiktabeller redovisas näringsgren aggregerat från verksamhetsområden till kommun, län och riket. I geodata redovisas största näringsgren (största bransch) per verksamhetsområde, baserat på den näringsgren som har flest antal anställda inom verksamhetsområdet. Se även "Arbetsställe" ovan.

Tätort

Bebyggelseområde med minst 200 folkbokförda invånare och tät bebyggelse.

Statistiken över tätorter bygger på en klassificering av mark där registerdata och statistik är underlag. Kallas också "statistisk tätort".

Verksamhetsområde

Bebyggelseområde om minst 3 hektar, som utgörs av en samling av arbetsställen eller som präglas av en storskalig och industriell markanvändning och har minst ett arbetsställe.

Alla uppgifter finns i statistikdatabasen och som geodata

I den här rapporten har vi lyft ut och kommenterat ett begränsat urval av den statistik som publicerats om verksamhetsområden och

handelsområden. Alla uppgifter finns tillgängliga i Statistikdatabasen på SCB:s webbplats och som geodata.

Tabeller i Statistikdatabasen kan nås via produktsidan för statistiken om verksamhetsområden och handelsområden: <http://www.scb.se/mi0815>. Egna analyser av verksamhetsområden och handelsområden kan göras med hjälp av geodata i kombination med GIS (geografiska informationssystem). Nedladdningsbara GIS-skikt med polygoner för SCB:s verksamhetsområden och WMS- och WFS-tjänster för att koppla upp sig mot områdena finns på: <https://www.scb.se/hitta-statistik/regional-statistik-och-kartor/geodata/oppna-geodata/>. Där finns också öppna data över Sveriges tätorter för den som vill kombinera uppgifterna med geodata med statistik om tätorter.

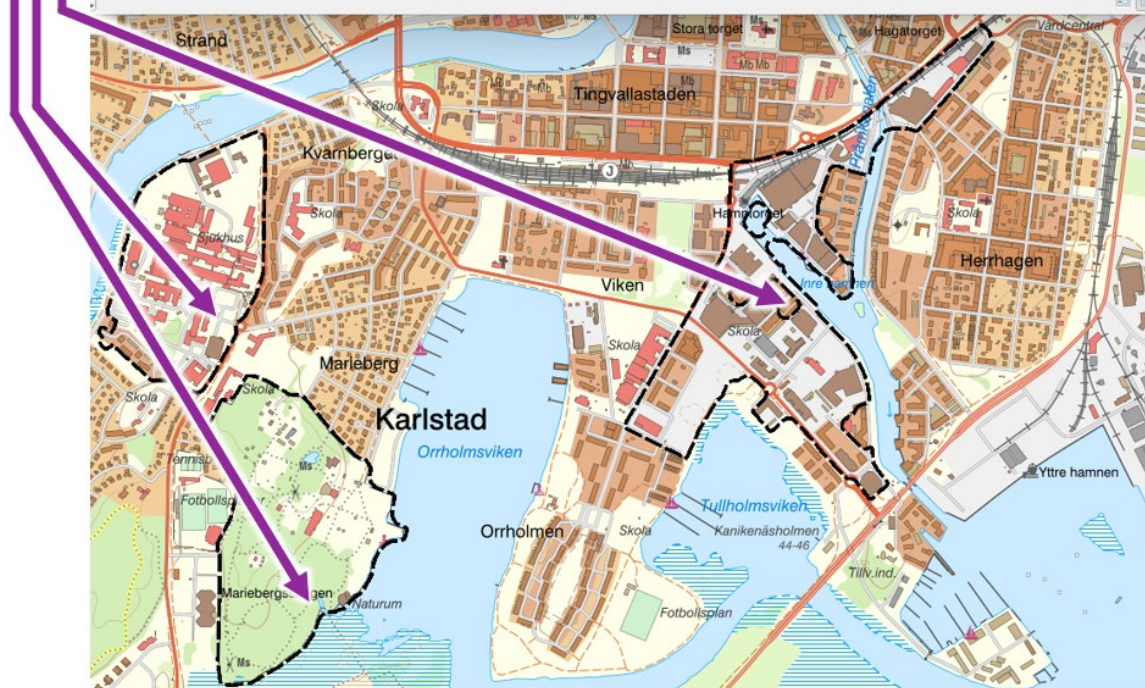
Vad ingår i geodata?

Geodata över verksamhetsområden och handelsområden innehåller dels de geografiska objekten, dels variabelinformation i en attributtabel.

Exempel på tre verksamhetsområden i Karlstad med tillhörande variabelinformation i en attributtabel, hämtat från geodata

UUID	Områdeskod	Länscod	Kommunkod	Områdestyp	Antal anställda	Ant. arbetsställen	Dominerande bransch	Areal, ha	Referensår	Referensperiod

uuid	vo_kod	lankod	kommunkod	omradestyp	anstallda	arbetsstallen	storstbransch	area_ha	ar	validfrom	validto
f33a18dd-7774-49a5-9fef-16b081a532dd	1780V012	17	1780	Område med in...	4600	181	O civila myndig...	35	2020	2020-12-31	2025-12-31
3e2347d7-0f3d-428d-98b5-568ac1d53954	1780V031	17	1780	Djur-/nöjespark	100	NULL	R enheter för k...	29	2020	2020-12-31	2025-12-31
ff6f57d9d-647b-474d-be4c-620145e1302b	1780V034	17	1780	Område med h...	4100	8	Q enheter för v...	23	2020	2020-12-31	2025-12-31

Källa: Karta: © Lantmäteriet. Verksamhetsområde: SCB.

Geodata för verksamhetsområden

Följande variabler redovisas i geodata för verksamhetsområden:

uuid

UUID. En för varje verksamhetsområde unik ID-kod enligt internationell standard, används för att identifiera ett verksamhetsområde.

vo_kod

Områdeskod. En för varje verksamhetsområde kort och unik ID-kod bestående av kommunkod, "V" (för att klargöra att det är fråga om verksamhetsområde) samt ett 3-siffrigt löpnummer.

lankod

Länskod.

kommunkod

Kommunkod.

omradestyp

Områdestyp. Anger markanvändning för respektive verksamhetsområde. Markanvändningen redovisas i omradestyperna:

- Djur-/nöjespark
- Flygplats
- Tåkt- och gruvområde
- Område med industri, handel, företagsparker, tekniska anläggningar och logistik
- Område med högre utbildning och vård

anstallda

Antal anställda inom verksamhetsområdet. (Anges avrundat till jämna 50-tal. Avgränsat till arbetsställen med minst 1 anställd).

arbetsställen

Antal arbetsställen inom verksamhetsområdet. (Avgränsat till arbetsställen med minst 1 anställd. Av sekretesskäl redovisas bara fyra eller fler arbetsställen.)

storstabransch

Dominerande näringsgren (bransch) inom verksamhetsområdet, baserat på den näringsgren som har flest antal anställda inom verksamhetsområdet (näringsgren SNI 2007, på avdelningsnivå).

area_ha

Landareal i hektar inom verksamhetsområdet.

ar

Referensår.

Validfrom / validto

Referensperiod/gällandetid.

Geodata för handelsområden

I geodata för handelsområden återfinns flera av de variabler som redovisas för verksamhetsområden. Variabler som är unika i geodata för handelsområden är följande (i övrigt, se "Geodata för verksamhetsområden" ovan):

ho_kod

Områdeskod. En för varje handelsområde kort och unik ID-kod bestående av kommunkod, "H" (för att klargöra att det är fråga om handelsområde) samt ett 3-siffrigt löpnummer.

kommunnamn

Kommunnamn.

anst_handel

Antal anställda inom SNI 47 detaljhandel. (Anges avrundat till närmaste 50-tal. Avgränsat till arbetsställen med minst 1 anställd.)

arbst_handel

Antal arbetsställen inom SNI 47 detaljhandel. (Avgränsat till arbetsställen med minst 1 anställd, och minst 4 arbetsställen inom detaljhandel.)

antal_omr

Antal polygoner per handelsområde. De flesta handelsområden utgörs bara av en polygon, men det förekommer handelsområden som består av multipolygoner.

Vad ingår och ingår inte i verksamhetsområden och handelsområden?

Inför den första publiceringen av verksamhetsområden, avseende 2015, utfördes tester för att ta fram fler potentiella områdestyper, både baserat på känd, ytkrävande markanvändning på specifika geografiska platser, och på kluster av arbetsställen med en viss näringsindelning. Här ingick till exempel verksamhetsområden med kulturinstitutioner, offentlig förvaltning, större begravningsplatser, restaurangområden, och evenemangsområden dominerade av mässor och idrottsanläggningar. Dessa områdestyper publicerades dock inte på grund av till exempel avsaknad av lämplig indata, metodsvårigheter, sekretessaspekter, avsaknad av tillräckligt många anställda för att områdestypen kunde anses vara relevant, att områdena i allmänhet hade så små arealer att de inte uppnådde minimimåttet om 3 hektar, att arbetsställena var alltför geografiskt utspridda för att forma områden baserade på kluster, eller att det förekom omfattande överlapp med andra, mer relevanta verksamhetsområden eller handelsområden.

Antalet områdestyper som tagits fram för verksamhetsområden har styrts av datatillgång och möjligheten till automatisering vid framtagandet. Fler och mer detaljerade datakällor som möjliggör framtagandet av fler områdestyper med hjälp av automatiserade metoder, liksom efterfrågan på specifika områdestyper, kan innebära att fler områdestyper tas fram till nästa publicering.

Handelsområden är särskilt framtagna för att redovisa koncentrationer av fysisk detaljhandel, tillgänglig i huvudsak för privatpersoner. Korrekt SNI-kodning av arbetsställets branschtillhörighet är helt avgörande för att detta ska vara möjligt. Det finns dock flera typer av gränsfall, till exempel då arbetsställen med samma verksamhet kan bidra till i bildandet av handelsområden på en plats, men inte på en annan, beroende på att de felaktigt har olika SNI-kod.

- Ett exempel är företag som säljer byggvaror till privatpersoner (brädgårdar med mera), som ibland kan ha en SNI-kod för detaljhandel, och då bidra till i bildandet av handelsområden på en plats, men ibland ha en annan SNI-kod, och då inte räknas in i de arbetsställen som kan skapa ett handelsområde.
- Ytterligare ett exempel på gränsfall är att försäljningsställen av bil- och mc-reservdelar, med SNI-kod 453 eller 454, ingår vid bildandet av handelsområden, eftersom denna typ av arbetsställen ofta kan bestå av detaljhandel av typen järnaffär. Men andra arbetsställen med samma SNI-koder kan i vissa fall i praktiken mer ha karaktären av fordonsservice och fordonsförsäljning.
- Ytterligare ett exempel är bensinstationer, som många gånger finns registrerade som detaljhandel, tack vare att de har butik eller kiosk, och därför ingår i bildandet av handelsområden. Bensinstationer har dock en bredare verksamhet, inklusive

biluthyrning med mera, och vissa bensinstationer kanske inte förväntas vara en naturlig del av handelsområden.

- Vidare är avsikten att företag med endast internetbaserad detaljhandel inte ska ingå i bildandet av handelsområden, men i vissa fall kan detta ske ändå, beroende på företagets SNI-kod.

Framtida utveckling

I framtida utveckling av statistiken kan SCB undersöka möjligheterna att göra en förfinad typindelning av verksamhetsområden och handelsområden. Till exempel skulle verksamhetsområdenas områdestyp "område med industri, handel, företagsparker, tekniska anläggningar och logistik" kunna brytas ner i ytterligare kategorier, som redovisas baserat på uppgifter om bransch enligt arbetsställets SNI-kod. Annan möjlig utveckling är att redovisa verksamhetsområden efter tätortstillhörighet (till exempel om verksamhetsområdet finns inom eller utanför tätort), att redovisa andelen anställda inom verksamhetsområden i förhållande till totalt antal anställda inom kommun/länet/riket, samt att identifiera ytterligare klusterbildningar som kan bilda nya typer av verksamhetsområden (restaurangområden, evenemangsområden, etc.).

I fråga om handelsområden kan en möjlighet vara att i framtiden redovisa dessa utifrån centrumhandel respektive externhandel.

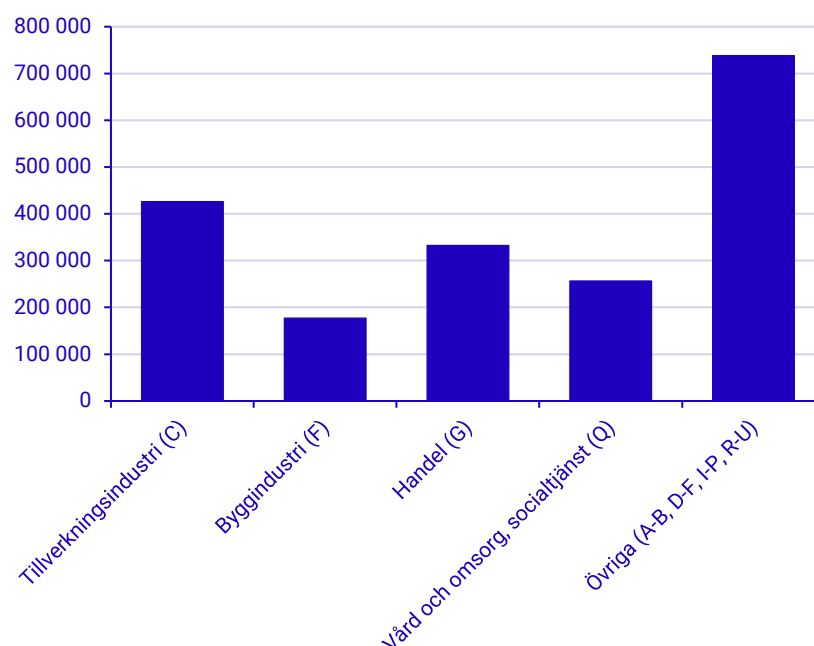
Resultat

Tillverkningsindustri samt handel största branscherna i verksamhetsområden

Fyra branscher dominerar stort inom verksamhetsområdena. De två största branscherna är tillverkningsindustri samt handel (motsvaras av detaljhandel, men är inte helt synonymt med handelsområden). De står för mer än en tredjedel, 39 procent, av alla anställda inom verksamhetsområdena. Även anställda inom branscherna med vård, omsorg och socialtjänst samt byggindustri har ett betydande antal anställda.

Utöver dessa fyra branscher finns anställda inom ytterligare 15 olika branscher. Dessa övriga branscher utgör tillsammans 38 procent av det totala antalet anställda inom verksamhetsområdena.

Antal anställda i verksamhetsområden 2020 efter näringsgren (SNI 2007, avdelningsnivå)

Källa: SCB

Industriområden och företagsparker dominerar bland verksamhetsområdena

Verksamhetsområdena delas in i fem olika områdestyper. Sett till antalet verksamhetsområden är områdestypen ”Område med industri, handel, företagsparker, tekniska anläggningar och logistik” helt

dominerande. Områden av den typen uppgår till 3 333 områden, vilket motsvarar 89 procent av alla verksamhetsområden.

Antal verksamhetsområden per områdestyp, 2020

Områdestyp	Antal verksamhetsområden
Djur- och nöjespark	35
Flygplats	58
Område med högre utbildning och vård	176
Område med industri, handel, företagsparker, tekniska anläggningar och logistik	3 333
Täkt- och gruvområde	141

Källa: SCB

Gällivare och Kiruna har störst yta med verksamhetsområden

Gällivare kommun har störst areal med verksamhetsområden, 7 700 hektar, följt av Kiruna med 4 500 hektar. En betydande andel av ytan med verksamhetsområden i Gällivare och Kiruna består av täkt- och gruvområden samt den områdestyp som innehåller industri, handel, företagsparker, tekniska anläggningar och logistik.

Göteborg har tredje störst yta med verksamhetsområden, 3 700 hektar. I Göteborg dominerar verksamhetsområdena av industri, handel, företagsparker, tekniska anläggningar och logistik, men de har också ett betydande inslag av områden med högre utbildning och vård. Stora arealer med verksamhetsområden finns också i kommuner som Skellefteå, Gotland, Borås, Uppsala och Malmö.

Handelsområdenas areal ökar i alla län

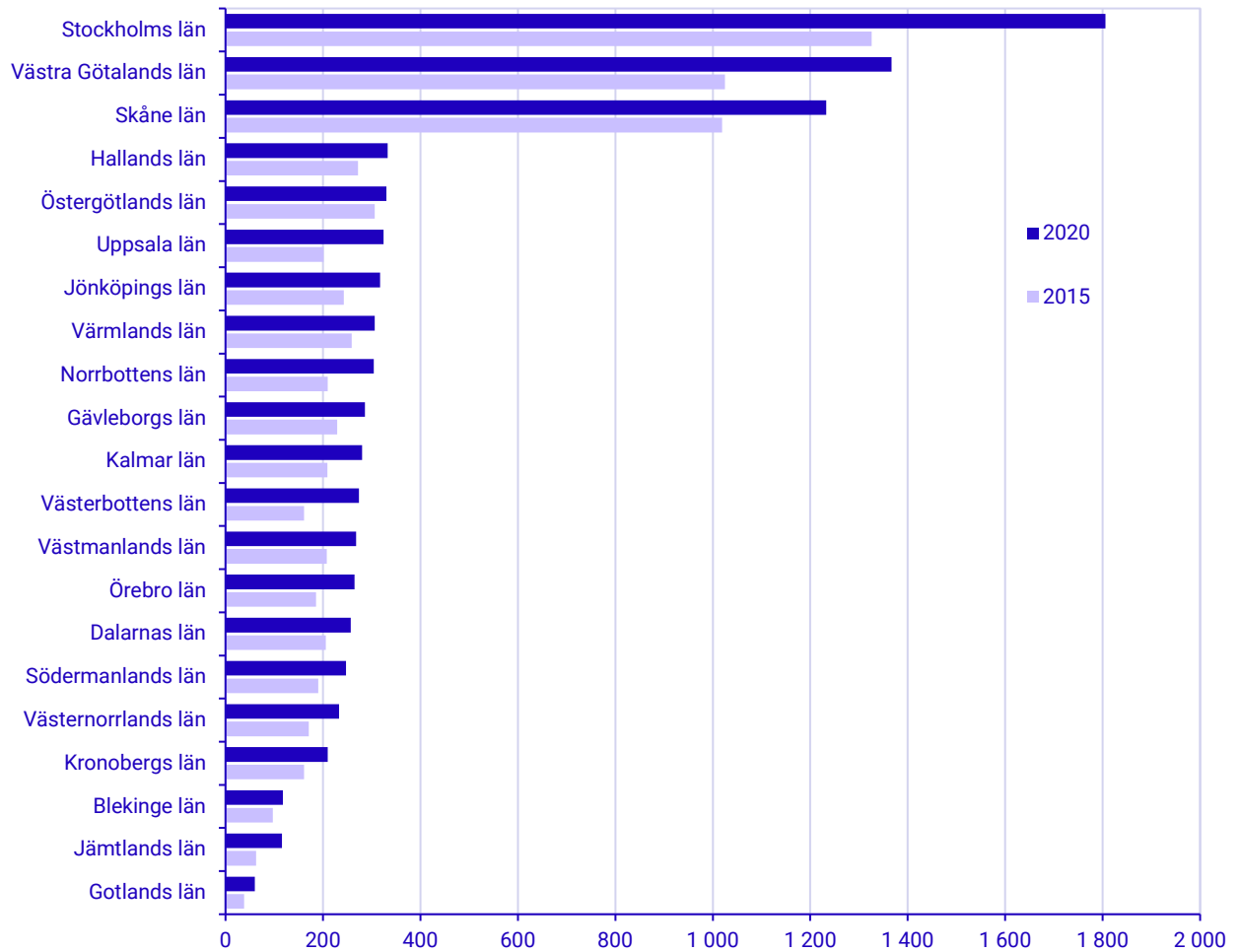
År 2020 fanns 585 handelsområden i Sverige. Antalet arbetsställen inom detaljhandel, belägna i handelsområdena, uppgick till knappt 16 000. Antalet anställda, kopplade till dessa arbetsställen, summerar till drygt 168 000 personer.

Handelsområdenas areal ökade med mer än 2 000 hektar mellan 2015 och 2020, från knappt 7 000 till knappt 9 000 hektar. Det är en ökning på mer än 30 procent. Ökningen har skett i alla Sveriges län. Störst var ökningen i Stockholms län, där mark med handelsområden ökade med nästan 500 hektar, från drygt 1 300 till omkring 1 800 hektar.

Dock bör nämnas att definitionen av handelsområden är abstrakt och har fokus på att identifiera kluster av detaljhandel, som i sin tur baseras på förekomsten av arbetsställen inom detaljhandel. Det innebär att klustrets areal kan fluktuera beroende på hur arbetsställena är distribuerade geografiskt, och förekomsten av enskilda arbetsställen ett

visst år kan ha relativt stor lokal effekt på ett handelsområdes utbredning.

Areal handelsområde per län, hektar

Källa: SCB

Kort om statistiken

Statistikens ändamål och innehåll

Statistiken beskriver verksamhetsområden och handelsområden.

Verksamhetsområde definieras av SCB som ett bebyggelseområde om minst 3 hektar, som utgörs av en koncentration av arbetsställen eller som präglas av en storskalig och industriell markanvändning, och har minst ett arbetsställe. Exempel på verksamhetsområden är flygplatser, täkt- och gruvområden, områden med industri, företagsparker, högskolor, universitet och vårdinrättningar. Verksamhetsområden omfattar vanligtvis inte jordbruk, skogsbruk eller vattenbruk.

SCB definierar *handelsområde* som ett bebyggelseområde som utgörs av en koncentration av arbetsställen inom detaljhandel, vilka tillsammans bildar ett geografiskt avgränsat område, bestående av:

1. minst fem detaljhandelsföretag, eller
2. fyra detaljhandelsföretag, vilka tillsammans har minst 100 anställda.

Statistiken över verksamhetsområden och handelsområden bygger på en klassificering av mark där registerdata och geodata är underlag. Avgränsningen är oberoende av administrativa regionindelningar. Ett områdes gräns kan därför skära genom kommun- och länsgränser.

Statistiken och geodata över verksamhetsområden och handelsområden innehåller uppgifter om bland annat områdenas antal, antal anställda, antal arbetsställen, bransch (näringsgren SNI 2007, på avdelningsnivå; gäller endast verksamhetsområden) och markanspråk i form av landareal inom kommun, län eller riket. SCB har inte tilldelat områdena några namn, eftersom namnsättning av geografiska områden är en uppgift som Lantmäteriet ansvarar för. Däremot har varje område försetts med numerisk kod för identifikation.

Verksamhetsområden och handelsområden med referensår 2020 har skapats med hjälp av registeruppgifter och geodata avseende 2020 och 2021.

Verksamhetsområden och handelsområden kompletterar varandra. Det rör sig dock om två olika typer geografiska avgränsningar, som var för sig är fristående. Dessa två typer av områden kan överlappa varandra geografiskt. Överlapp mellan handelsområden och verksamhetsområden förekommer särskilt på platser med blandad verksamhet, där verksamhetsområdena utgör mark för handel och industri, men där det också finns koncentrationer av detaljhandel som bildar handelsområde. Det kan till exempel vara fråga om ett tidigare industriområde, där delar

är under omvandling till externt handelsområde. De ytor där dessa två typer av områden överlappar varandra kan inte enkelt beskrivas ur statistisk synvinkel, men med hjälp av GIS och den geodata för verksamhetsområden och handelsområden som SCB tillhandahåller erbjuds användare möjligheten att själv analysera denna typ av områden med blandad handel- och industriverksamhet. Till exempel kan användaren, i det fall ett handelsområde överlappas av ett verksamhetsområde, utifrån den överlappande delen av verksamhetsområdet konstatera vilken del av handelsområdet som består av blandad handel- och industriverksamhet.

Historik

SCB har publicerat statistik och geografiska avgränsningar för verksamhetsområden och handelsområden med jämförbara metoder för åren 2015 och 2020.

Verksamhetsområden är en förhållandevis ny statistikprodukt, men den har delvis föregåtts av *arbetsplatsområden utanför tätort*, som publicerats för referensåren 2000, 2005 och 2010. Till skillnad från arbetsplatsområden utanför tätort omfattar verksamhetsområden också arealer inom tätort.

Handelsområden har tidigare tagits fram för referensår 2010, men med en annan metod än dagens, och uppgifterna för 2010 är därför inte helt jämförbara med 2015 och 2020. En första avgränsning gjordes för 2005. Den publicerades dock inte, på grund av ofullständighet i underlagsdata. Statistiken har mellan referensår 2015 och 2020 genomgått mindre förändringar avseende urval av arbetsställen som ska ingå. Detta har inneburit en viss justering av tidigare publicerade 2015 års uppgifter. Det är i huvudsak fråga om att arbetsställen med SNI-kod 453 och 454 tillkommit, som tidigare inte ingick vid ursprunglig publicering av handelsområden med referensår 2015, samt att viss kvalitetshöjning av geografisk position för arbetsställen med referensår 2015 har genomförts. Handelsområdenas geografiska ytor som tidigare publicerats för referensår 2015 är dock fortsatt oförändrade. Uppdateringen av statistiken avseende 2015 medför att god jämförbarhet uppnås för statistiken avseende 2015 och 2020.

SCB och markanvändning

Verksamhetsområden och handelsområden bygger på uppgifter från två olika delar av SCB:s statistikproduktion, markanvändning samt företagsdatabasen (FDB).

SCB har sedan 1983 under titeln ”Markanvändningen i Sverige” producerat statistik som beskriver arealer för markanvändning, redovisat efter markslag. Det är en totalundersökning som bygger på registerdata i kombination med detaljerad geografisk information och

statistik som redan har publicerats av andra myndigheter. Markanvändningen i Sverige gavs första gången ut 1983 med 1980 som huvudsakligt referensår. Från och med andra utgåvan, som har 1990 som referensår, har den getts ut vart femte år, senast med 2020 som referensår.¹

För uppgifter om arbetsställen, som härrör ur SCB:s företagsdatabas (FDB), se särskild dokumentation om FDB.²

Definitioner och förklaringar

Nedan berörs definitioner och begrepp för verksamhetsområden och handelsområden. Se även avsnittet ”Några centrala begrepp” ovan.

Handelsområde

Bebyggelseområde som består av antingen minst fem tätt liggande detaljhandelsföretag eller fyra tätt liggande detaljhandelsföretag som tillsammans har minst 100 anställda.

Handelsområden definieras med hjälp av geografiska och statistiska metoder. Handelsområdena är vanligast i centrala delar av tätorter och i deras utkanter. Men det finns även handelsområden utanför tätorter.

Handelsområde kallas också ”statistiskt handelsområde”.

Standard för begreppet ”handelsområde” saknas, men liknande typ av geografiska avgränsningar för detaljhandel har tagits fram i andra länder, bland annat av statistikbyråerna i Norge och Storbritannien.

Verksamhetsområde

Bebyggelseområde, om minst 3 hektar, som utgörs av en koncentration av arbetsställen eller som präglas av en storskalig och industriell markanvändning (och har minst ett arbetsställe). Exempel på verksamhetsområden är flygplatser, täkt- och gruvområden, områden med industri, företagsparker, högskolor, universitet och vårdinrättningar. Verksamhetsområden omfattar vanligtvis inte jordbruk, skogsbruk eller vattenbruk.

Verksamhetsområde kallas också ”statistiskt verksamhetsområde”.

Begreppet verksamhetsområde används idag i flera andra betydelser än SCB:s, inte minst kopplat till samhällsplanering och geografi. SAOL (2007) beskriver verksamhetsområde som ett ”område där viss

¹ <http://www.scb.se/mi0803>

² <http://www.scb.se/nv0101>

verksamhet sker geografiskt el. abstrakt”.³ I plan- och bygglagen §11 nämns kortfattat det fall där en ”berörd fastighet” kan vara belägen i ett verksamhetsområde.⁴ Ur ett kommunalt perspektiv kan verksamhetsområde utgöra ett geografiskt område där kommunen har skyldighet att tillhandahålla tjänster för vatten och avlopp.⁵

Också användningen av begreppet ”verksamhet” varierar. I Lantmäteriets kartdata klassas byggnader efter byggnadsändamål, däribland till exempel bostad eller verksamhet. Verksamhet kan då beteckna både en byggnad med rörelse (som hotell, kontor, handel, restaurang eller parkeringshus) eller en byggnad med samhällsfunktion. Även ytor för markslag betecknas vara upplåten för särskild verksamhet.⁶ I ett pågående arbete med nationella specifikationer för markanvändning som Lantmäteriet koordinerar heter de olika kategorierna till exempel ”täkt”, ”industri” och ”transport”, men i beskrivningarna av dessa kategorier förekommer ordet verksamhet.⁷ Verksamhet är också vanligt förekommande i diverse planbeskrivningar från kommuner, ofta som verksamhet i (affärs-)lokaler inomhus.

Sammantaget kan orden verksamhetsområde och verksamhet ur samhällsplanerings- och ett geografiskt perspektiv omfatta både områden med byggnader med rörelser inom en viss bransch och större ytor (av typen gruvor och täkter).

Information om statistikens framställning

Statistiken bygger på en kombination av geografisk information och registerdata. Här ges en översiktlig beskrivning av tillvägagångssättet för framställning av statistiken och skapandet av de geografiska objekt som utgörs av verksamhetsområden och handelsområden. En mer fullständig beskrivning av metoden finns i kvalitetsdeklarationen och i beskrivningen av statistikens framställning, som finns publicerade på SCB:s webbplats.

³ <https://svenska.se/tre/?sok=verksamhetsomr%C3%A5de&pz=2>

⁴ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900

⁵ <https://www.skelleftea.se/verksamhetsomrade>

⁶ <https://www.lantmateriet.se/globalassets/geodata/geodataprodukter/pb-topografi-10-nedladdning-vektor-1.12.pdf>

⁷ <https://www.lantmateriet.se/contentassets/8201fbfc9bce4b1998a84d9bbe245b0c/natspec-markanvandning-v1.0.1.pdf>

Bearbetning

Verksamhetsområden och handelsområden har skapats med hjälp av bearbetningar i GIS-programvara (FME och QGIS). Statistiken har beräknats i GIS i kombination med SQL-server.

Utöver de grundregler som nämns ovan förekommer flera specialanpassningar av verksamhetsområden, antingen vid grundläggande urval eller för slutlig redovisning, beroende på områdestyp:

- Enstaka täkter och gruvor kan redovisas som verksamhetsområden, trots att de saknar arbetsställe inom den geografiska avgränsningen.⁸
- I fråga om täkter redovisas endast områden med en areal på minst 30 hektar.
- Områden med högre utbildning har i grundläggande urval, i stället för arbetsställen, i första hand baserats på förekomsten av en koncentration av byggnadsverk med ändamål ”högskola” eller ”universitet” inom området, alternativt att byggnadsverk med dessa ändamål utgör minst 10 procent av en fastighets areal.

Indata

Följande huvudsakliga indata används för framtagning av handelsområden och verksamhetsområden:

Arbetsställen från företagsdatabasen:

Arbetsställena från SCB:s företagsdatabas är koordinatsatt punktdata, det vill säga de kan identifieras som en punkt i kartan. SCB definierar ett arbetsställe som en geografisk plats där ekonomisk verksamhet bedrivs.

Geometri:

Byggnader är geometri som härrör från ytskikten ”Byggnadsverk” i ”Topografi 10 Nedladdning” eller ”Byggnad (yta)” i ”Byggnad Nedladdning, vektor” från Lantmäteriet. Byggnader är, tillsammans med arbetsställen och fastigheter, centrala för att avgränsa handelsområden. Byggnader med detaljerat ändamål ”Högskola” och ”Universitet” har använts för att, tillsammans med fastigheter, bestämma den yttre gränsen för vissa verksamhetsområden som inkluderar högre utbildning och vård.

⁸ Med stöd av andra källor har i dessa fall konstaterats att områdena kan knytas till ett arbetsställe, som av praktiska skäl dock är beläget utanför det geografiska område som direkt kan knytas till verksamheten.

Anläggningsområden är geometri som härrör från ytskikt "Flygplatsområde (yta)" och "Anläggningsområde (yta)" i "Topografi 10 Nedladdning" från Lantmäteriet. De redovisas genom att en begränsningslinje har skapats i ytterkanten av området, exempelvis längs yttre staket.

Mark med industri- och handelsbebyggelse är geometri som härrör från ytskikt "Mark" med objekttyp "Industri- och handelsbebyggelse" i "Topografi 10 Nedladdning" från Lantmäteriet. Denna indata används, tillsammans med vissa anläggningsområden, för att ta fram verksamhetsområden av områdestyp "Område med handel, industri, företagsparker och logistik".

Fastigheter är geometri som härrör från "Fastighetsindelning Nedladdning vektor" från Lantmäteriet. Fastigheter är, tillsammans med arbetsställen och byggnader, centrala för att avgränsa handelsområden. Fastigheter har också använts för att, tillsammans med bland annat byggnadspolygoner, bestämma den yttre gränsen för vissa verksamhetsområden som inkluderar högre utbildning.

Tabellen nedan innehåller en detaljerad redovisning per potentiell områdestyp av huvudsakliga indata, samt eventuella avvikelser i urval och redovisning.

Huvudsakliga indata samt avvikelser i urval och redovisning av handelsområden och verksamhetsområden

Potentiell områdestyp	Geometri, huvudsakliga indata, med värdemängd etc.					Grundläggande urval, geometri	Avvikelse från grundläggande definition för redovisning av handels- eller verksamhetsområde	Områdestyp (om annan än potentiell områdestyp)	Beskrivning av områdestyp
	Topografi 10 Nedladdning, vektor	Fastighets-ind. Nedladd. vektor	Byggnad Nedladdning, vektor	Fastighets-taxerings-registret	Nationella vägdata-basen				
Handelsområde	Byggnadsverk	Ytskikt med fastigheter o. sam.fälligh.	Byggnad (yta)	Typkod	Väg	Byggnadsverk och fastigheter med detaljhandel	I enlighet med definition för handelsområde ovan	-	Kluster
Flygplats	Flygplatsområde	-	-	-	-	All geometri från huvudsakliga indata	I enlighet med definition för verksamhetsområde ovan	-	Storskalig och industriellt präglad mark-användning
Gruva	Anläggningsområde (yta): Gruvområde	-	-	-	-		Mindre gruvområden utan arbetsställe som utgör exklaver till gruvområden med arbetsställen ingår	Täkt- och gruvområde	
Täkt	Anläggningsområde (yta): Täkt	-	-	-	-		Endast täkter med en areal på minst 30 ha ingår. Kan redovisas utan arb.ställe.		
Högre utbildning	Byggnadsverk	Ytskikt med fastigheter och samfälligheter	Byggnad (yta)	-	-	Byggnadsverk med ändamål "högskola" eller "universitet", eller fastigheter där byggnadsverk med dessa ändamål har en totalareal som utgör minst 10% av fastighets areal	I enlighet med definition för verksamhetsområde ovan	Område med högre utbildning och vård	Kluster
Kriminalvårdsanstalt	Anläggningsområde (yta): Kriminalvårdsanstalt	-	-	-	-	All geometri från huvudsakliga indata	I enlighet med definition för verksamhetsområde ovan	-	Storskalig och industriellt präglad mark-användning
Sjukhusområde	Anläggningsområde (yta): Sjukhusområde	-	-	-	-	All geometri från huvudsakliga indata	I enlighet med definition för verksamhetsområde ovan	-	Kluster
Djur- och nöjespark	Anläggningsområde (yta): Besökspark, Kulturanläggning.	-	-	-	-	All geometri från huvudsakliga indata	I enlighet med definition för verksamhetsområde ovan	-	Storskalig och industriellt präglad mark-användning
Område med handel, industri, företagsparker och logistik	Mark: Industri- och handelsbyggelse. Anläggningsområde (yta): flera**.	-	-	-	-		I enlighet med definition för verksamhetsområde ovan	-	

Källa: SCB

** Industriområde: Ospecificerad, Testbana, Energiproduktion; Samhällsfunktion: Ospecificerad, Avfallsanläggning, Trafikövningsplats.

Metod för framtagande

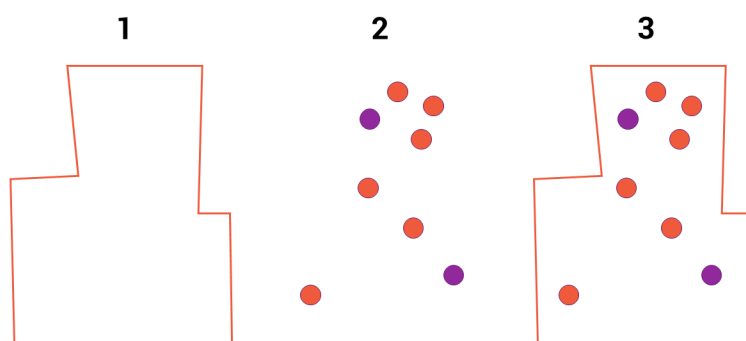
Verksamhetsområden

Verksamhetsområdena har tagits fram enligt två grundläggande principer kopplat till de koordinatsatta register och geodata som används i processen:

1. Utgångspunkten för att skapa verksamhetsområdena har i första hand varit arbetsställena, deras geografiska position och den typ av verksamhet (branschtillhörighet) som de indikerar ska finnas i området.
2. Till arbetsställenas geografiska position kopplas geometri och annan information från Lantmäteriets geografiska grunddata. Denna information består av byggnader, fastigheter, anläggningsområden och yta för handel och industri, och har använts för att ringa in arbetsställena och skapa en sammanhållen geografisk yta kring dem.

Den geometri som finns tillgänglig i Lantmäteriets geografiska grunddata enligt punkt 2 ovan är i olika grad färdig att använda för att skapa verksamhetsområden. Till exempel finns i Lantmäteriets geografiska grunddata, till övervägande del geometridata som kan utnyttjas direkt och som redovisar ytor med handel- och industribebyggelse, så att arbetsställen kan kopplas till denna existerande geometri. Detta redovisas i figuren nedan.

Schematisk modell av hur verksamhetsområde skapas utifrån färdig geometri från Lantmäteriets geografiska grunddata och arbetsställen från företagsdatabasen

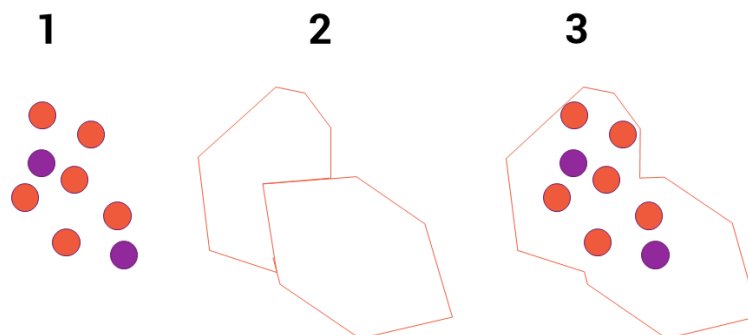

1. Färdig geometri som redovisar ett industriområde, hämtat från yta för handel och industri i Lantmäteriets geografiska grunddata, identifieras. 2. Ett kluster av arbetsställen inom bransch "C tillverkningsindustri" finns i samma område (orange cirklar). Ytterligare ett par arbetsställen inom annan bransch finns i området (lila cirklar). 3. Den färdiga geometrin används för att omsluta det identifierade klustret med arbetsställen inom bransch "C tillverkningsindustri". Den färdiga geometri som hämtats direkt från Lantmäteriets geografiska grunddata i steg 1 utgör nu verksamhetsområdets yttergränser. Grunden för verksamhetsområdet är klustret av arbetsställen inom en viss bransch (orange cirklar). Statistik för verksamhetsområdet beräknas dock för alla arbetsställen inom verksamhetsområdet. Statistiken som redovisas är antal arbetsställen, antal anställda inom arbetsställena och branschen för arbetsställena i verksamhetsområdet, samt arealen på verksamhetsområdet.

Källa: SCB

För verksamhetsområden som avser högre utbildning saknas däremot befintlig geometri i Lantmäteriets geografiska grunddata. Det innebär att byggnader först används för att indikera ett eventuellt kluster som kan bilda ett verksamhetsområde, varpå data kombineras för att skapa en ytgeometri som omsluter klustret.

Schematisk modell av hur verksamhetsområde skapas utifrån byggnader och fastigheter från Lantmäteriets geografiska grunddata

1. Ett kluster av byggnader med ändamål "universitet" eller "högskola" och inom geografisk närhet från varandra identifieras (orange cirklar). Ytterligare ett par byggnader med annat ändamål finns i området (lila cirklar). 2. Geometri i form av två fastigheter från Lantmäteriets geografiska grunddata som omger det konstaterade klustret identifieras. 3. De identifierade fastigheterna slås ihop till ett verksamhetsområde, där de tidigare fastighetsgränserna (från steg 2) nu utgör verksamhetsområdets yttergränser.

Källa: SCB

Framtagande av områdestyper

En betydande del av produktionsprocessen av verksamhetsområden består av att ta fram områdestyper. Efter att områdestyper har tagits fram återstår bara ett fåtal avslutande moment. Se figur nedan, där framtagande av områdestyper illustreras till vänster. Regler för slutliga verksamhetsområden redovisas till höger.

Områdestyper kan beskrivas som ett slags kategorier av de enskilda objekt som utgör verksamhetsområden, som grupperar dessa objekt. Områdestyperna har bestämts av den markanvändning och verksamhet (bransch) som bedrivs inom varje objekt. Områdestyperna och exempel på typisk markanvändning och verksamhet inom respektive områdestyp framgår av tabellen i avsnittet "Verksamhetsområdenas områdestyper" tidigare i rapporten.

Områdestyper och slutliga verksamhetsområden

1. Framtagande av områdestyper

2. Framtagande av slutliga verksamhetsområden

- Mindre områden av samma områdestyp slås samman till större områden
- Kvarvarande områden med en areal mindre än 3 hektar tas bort
- Granskning (och manuell justering i undantagsfall)
- Kvarvarande områden som helt saknar arbetsställe tas bort
- Statistik beräknas
- Slutlig granskning

Källa: SCB

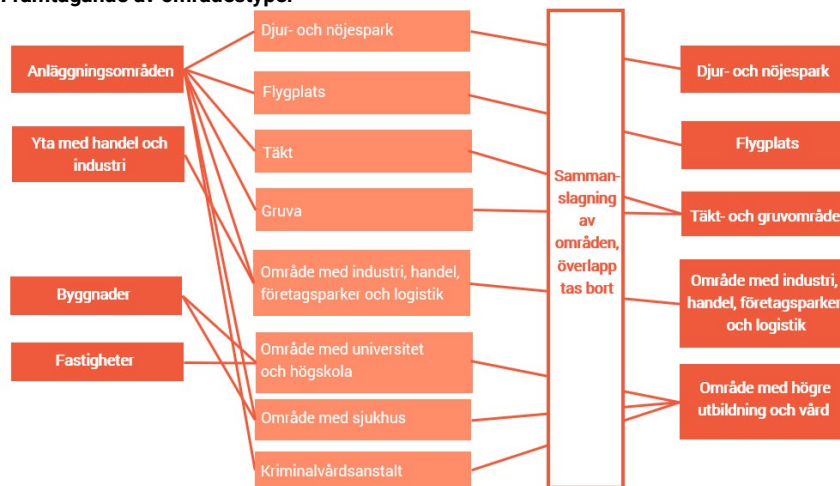
Framtagande av områdestyper – steg för steg

Nedan beskrivs det stegvisa framtagandet av områdestyper:

1. Gemensamt för områdestyperna är att de baseras på uppgifter i Lantmäteriets geografiska grunddata om anläggningsområden, ytor med handel och industri, byggnader och fastigheter (se vänstra delen av figur nedan) samt arbetsställen från Företagsdatabasen. I ett förberedande steg görs rättningar av:
 - a. Arbetsställekoordinater
 - b. Geometri från Lantmäteriets geografiska grunddata
2. Uppgifter från Lantmäteriets geografiska grunddata kombineras och kopplas till arbetsställen, och på så sätt skapas åtta olika typer av preliminära geografiska områden (se delen näst längst till vänster i figur nedan).
3. När de preliminära geografiska områdena har skapats följer ett steg där de områden som berör samma typ av markanvändning eller bransch slås samman. Samtidigt tas eventuella överlapp mellan områdena bort.

4. Resultatet består av verksamhetsområden grupperade efter områdestyper (se delen längst till höger i figur nedan).

Framtagande av områdestyper

Källa: SCB

Automatiserad metod

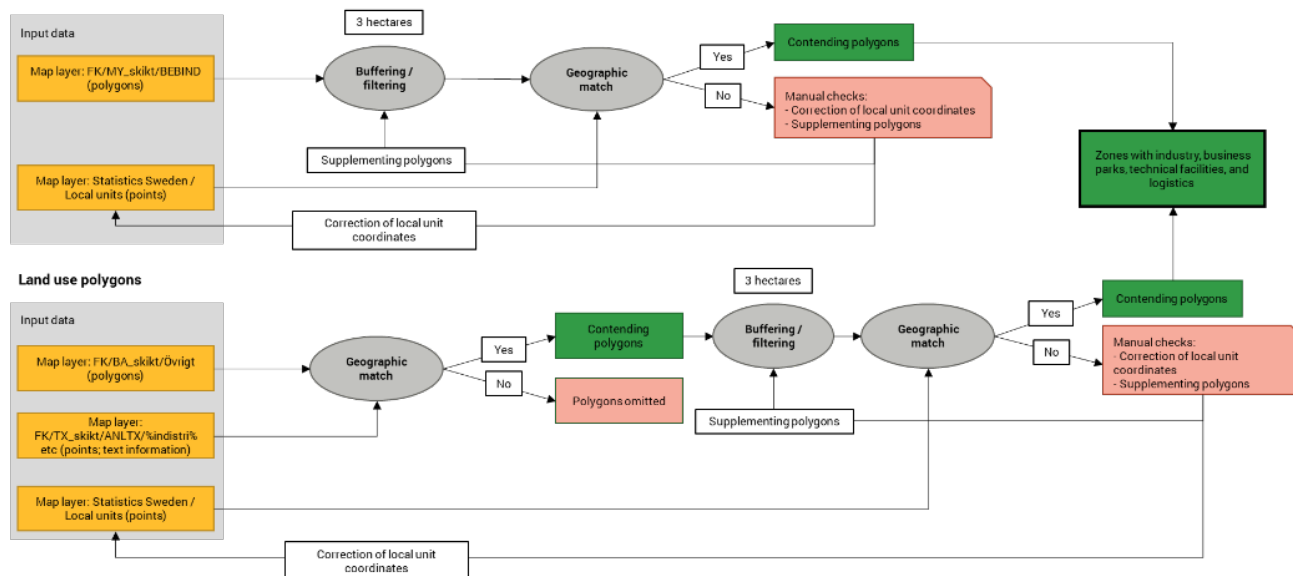
Den områdestyp som benämns ”Område med industri, handel, företagsparker, tekniska anläggningar och logistik” har skapats enligt en automatiserad metod med särskilt iterativa inslag.

Indata för denna metod i fråga om geometri är dels yta för handel och industri (”industriraster”), dels anläggningsområden, båda från geografiska grunddata från Lantmäteriet. Dessa två typer av geometri omfattar verksamheter som industri, tekniska anläggningar, testbanor, företagsparker och vissa kontorsområden, logistikcentraler och hamnområden.

I ett första steg tas den geometri som sammanfaller med övriga potentiella områden (se figur ovan) bort. Därefter identifieras relevanta ytor för industri- och anläggningsområden i geografiska grunddata från Lantmäteriet. I ett avslutande skede kopplas arbetsställen till den utvalda geometrin. Denna metod innehåller ett stort antal steg men beskrivs översiktligt i figuren nedan.

Översikt av automatiserad metod

Industrial area polygons

Bilden visar den automatiserade metoden för att producera potentiella verksamhetsområden med verksamheter som industri, handel, tekniska anläggningar, testbanor, företagsparker och vissa kontorsområden, logistikcentraler och hamnområden

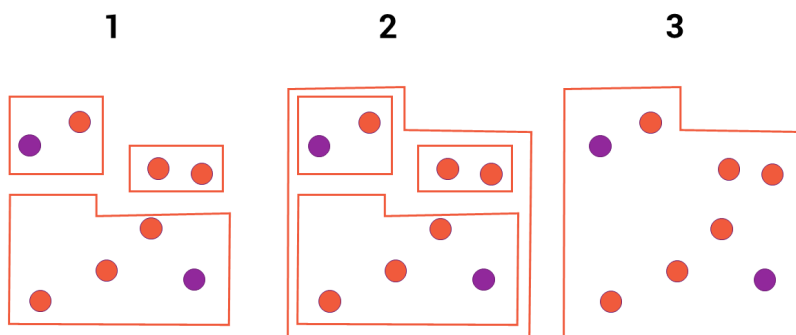
Källa: SCB

Framtagande av slutliga verksamhetsområden – steg för steg

När verksamhetsområden grupperade efter områdestyper har tagits fram följer följande avslutande steg för att skapa de slutliga verksamhetsområdena:

1. Områden av samma områdestyp, som är belägna mycket nära varandra (vanligtvis 50-100 meter), slås samman till större områden. Tidigare områdestyp kvarstår. Se figur nedan.

Principskiss för sammanslagning

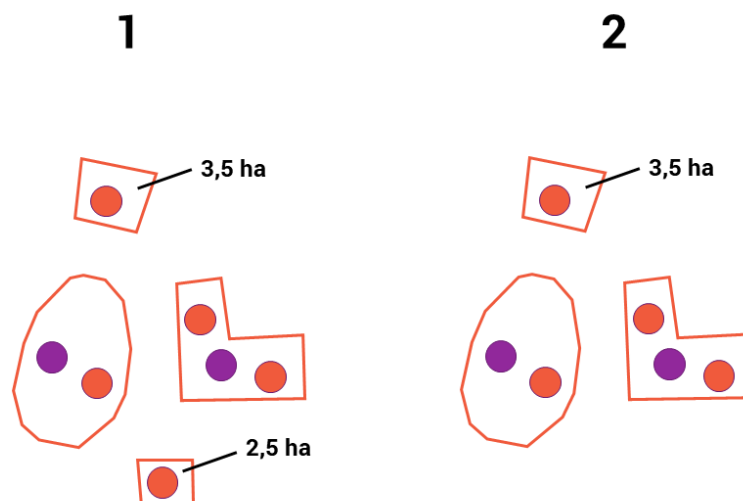

Områden av samma områdestyp, som är belägna mycket nära varandra (vanligtvis 50-100 meter), slås samman till större, slutligt verksamhetsområde.

Källa: SCB

2. Kvarvarande områden med en areal mindre än 3 hektar tas bort. Detta görs bland annat av sekretessskäl och för att alla områden ska ha en jämförbar minimistorlek. Se figur nedan.

Principskiss av hur område mindre än 3 hektar tas bort

Källa: SCB

3. Granskning genomförs för att säkerställa kvaliteten på verksamhetsområdena. I undantagsfall sker manuell justering av enskilda områden.
4. Kvarvarande områden som helt saknar arbetsställe tas bort. (Det generella minimikravet är att ett verksamhetsområde måste innehålla minst ett arbetsställe. Undantag finns. Till exempel kan täkt- och gruvområde sakna arbetsställe inom den avgränsade ytan, men finnas på annan plats; uppgift om arbetsställe anges då inte.)
5. Statistik beräknas efter antal anställda, antal arbetsställen, bransch (avdelningsnivå) samt areal på verksamhetsområdena.
6. Slutlig granskning i form av stickprovskontroller av enskilda verksamhetsområden genomförs för att säkerställa kvaliteten.

En fullständig beskrivning av hur verksamhetsområdena har skapats finns i de skript och arbetsdokument som utgör detaljerad dokumentation av områdenas avgränsning.

Handelsområden

För att avgöra om det föreligger en koncentration av arbetsställen, kopplas arbetsställen till byggnad och/eller fastighet i flera bearbetningssteg. De olika bearbetningsstegen beskrivs i detalj nedan.

Urval av detaljhandelsföretag

Arbetsställen som bedriver detaljhandel och har minst 1 anställd väljs ut från Företagsdatabasen. För att få fram arbetsställen som bedriver detaljhandel används de som har en SNI-kod som börjar med följande två eller tre siffror:

- SNI-kod 47, detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar, *förutom SNI kod 479, detaljhandel, ej i butik, på torg eller marknad*
- SNI-kod 453, handel med reservdelar och tillbehör till motorfordon utom motorcyklar
- SNI-kod 454, handel med och service av motorcyklar inklusive reservdelar och tillbehör

Resultatet av urvalet blir således ett antal arbetsställen där fysisk detaljhandel bedrivs. I den vidare texten kallat detaljhandelsföretag.

Bearbetning av byggnadspolygoner

I nästa steg väljs byggnadspolygoner ut (för att senare kopplas till detaljhandel). Byggnaderna ska vara av typen:

- bostadsbyggnader med detaljtyp flerbostadshus eller ospecificerad
- industribyggnader
- samhällsfunktionsbyggnader med detaljtyp järnvägsstation, kulturbyggnad eller ospecificerad
- verksamhetsbyggnader
- ekonomibyggnad
- komplementbyggnad
- övrig byggnad

Eftersom det förekommer en del brister vad gäller kvaliteten i klassificering av byggnadsändamål behöver man använda sig av ett brett urval av olika typer av byggnadsändamål, till och med industribyggnader⁹.

Ett ytterligare urval görs. Byggnader kodade med någon av de ovanstående byggnadstyperna matchas mot detaljhandelsföretagen. För att få fram *byggnad där det förekommer detaljhandel* måste det finnas ett

⁹ Byggnader kan ha fått fel klassificering eller ett fått ett ändrat ändamål då ett nytt företag flyttat in i byggnaden, vilket inte alltid efterspeglas i kodningen.

detaljhandelsföretag inom 25 meter¹⁰. Dessa används som en byggsten för de vidare bearbetningarna.

Byggnader som består av flerbostadshus konverteras till linjefiler och buffras senare. Dessa behöver bearbetas på ett eget sätt då byggnadsstrukturen ser annorlunda ut i stadskärnorna, där många av dessa byggnader ligger, jämfört med i externa köpcentrum.

Även alla detaljhandelsföretag buffras med 25 meter. Det är viktigt eftersom alla detaljhandelsföretag inte ligger i närheten av en byggnad vilket kan bero på läget för detaljhandelsföretagets adresspunkt.

De ovanstående bearbetningarna resulterar i följande byggstenar:

- detaljhandelsföretag med 25 meters buffertzona
- byggnad (med ändamålskodning enligt ovan) där det förekommer detaljhandel inom 25 meter. Specialbearbetning av byggnader som består av flerbostadshus som blir till linjer

Notera att vissa byggnader som ligger längre än 25 meter från detaljhandelsföretag kan användas för finjusteringen av handelsområdena. I dessa fall är användningen mer av kosmetisk karaktär.

Bearbetning av fastighetspolygoner

Fastighetspolygoner används även för att konstruera handelsområden. Dessa typer av fastigheter används:

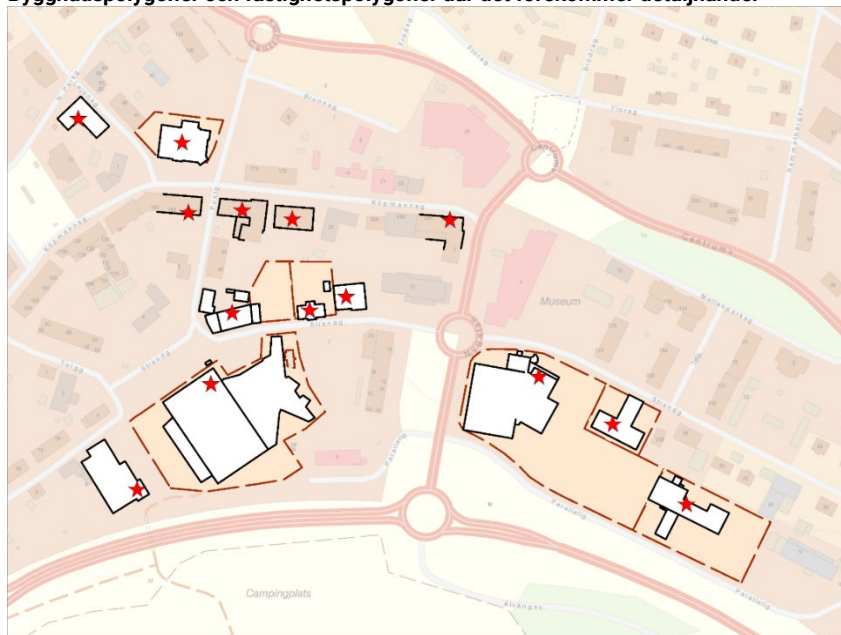
- Fastigheter (som inte är långsmala) med fastighetstaxeringskod 325¹¹
- Fastigheter där det finns detaljhandelsföretag

Fastigheter med stor andel idrottsanläggningar rensas bort.

¹⁰ I praktiken görs detta genom att den byggnad som ligger närmast detaljhandelsföretaget används så länge den byggnaden finns högst 25 meter bort och byggnaden har ett av de byggnadsändamålen som används.

¹¹ Hyreshusenhet, lokaler

Byggnadspolygoner och fastighetspolygoner där det förekommer detaljhandel

Källa: Bearbetningar © SCB, övriga data © SCB, Lantmäteriet

Röda stjärnor representerar detaljhandelsföretag i bilden ovan. Vita polygoner är byggnader där det förekommer detaljhandel, flerbostadshus är svarta linjer. De brunstreckade polygonerna är fastigheter.

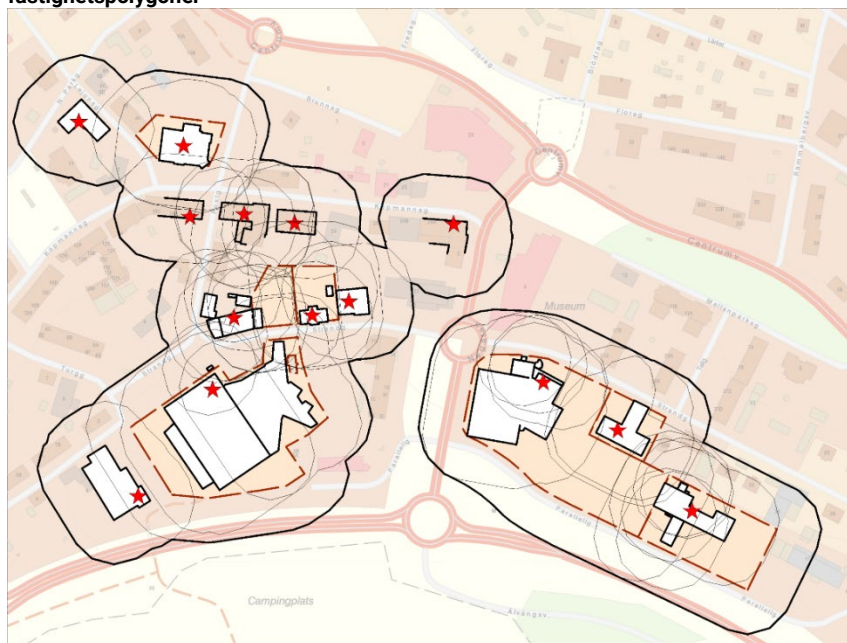
Fastigheter, byggnader och buffrade detaljhandelsföretag framtagna enligt kriterierna ovan utgör de grundläggande byggstenarna för att skapa handelsområden.

Dessa byggstenar klustras med hjälp av en metod baserad på antalet anställda i närliggande detaljhandelsföretag¹². I nästa steg slås de grundläggande byggstenarna, buffrade detaljhandelsföretag, utvalda fastigheter och byggnader ihop klustervis.¹³

¹² En "klusterram" skapas på följande sätt: Detaljhandelsföretag buffras enligt hur många anställda de finns med följande formel: $33 + 15 * \sqrt{\text{antal anställda}}$. På detta sätt bildas buffertzoner kring detaljhandelsföretagen. Ju fler anställda desto större buffertzoner. Alla dessa buffertzoner slås samman så att de således bildar ett slags "klusterramar". Detaljhandelsföretag som ligger nära varandra hamnar på så sätt i samma kluster.

¹³ Detta sker genom att GIS-operationen "hull" tillämpas inom varje klusterram.

Två "potentiella handelsområden" skapas av byggnadspolygoner och fastighetspolygoner

Källa: Bearbetningar © SCB, övriga data © SCB, Lantmäteriet

Efter sammanslagning buffras områdena och slås ihop.

Filtrering av potentiella handelsområden

I nästa steg sker en filtrering av potentiella handelsområden. Potentiella handelsområden bildar preliminära handelsområden om det finns:

- minst 4 detaljhandelsföretag och minst 100 anställda inom detaljhandel

eller

- minst 5 detaljhandelsföretag om antalet anställda är färre än 100. Då ska även minst 20% av alla anställda vara verksamma inom detaljhandel. Dessutom ska anställda som är verksamma inom detaljhandel utgöra minst 20% av befolkning i området.

Vissa potentiella handelsområden som inte når upp till något av de två kriterierna har möjlighet att bilda ett "andra chansen-område". Dessa områden måste ha:

- minst 1 detaljhandelsföretag och minst 100 anställda i området

eller

- minst 1 detaljhandelsföretag och minst 40 anställda i området. Om antalet anställda är färre än 100 ska även minst 20% av alla anställda vara verksamma inom detaljhandel. Dessutom ska anställda som är verksamma inom detaljhandel utgöra minst 20% av befolkning i området.

”Andra chansen-områdena” kan inte bilda preliminära handelsområden på egen hand. Men om dessa områden ligger nära ett preliminärt handelsområde kan de sättas ihop med dessa. Ligger ett ”andra chansen-område” högst 150 meter från ett preliminärt handelsområde (beräknat via vägnätet) införlivas det med det preliminära handelsområdet.

Preliminära handelsområden slås samman via vägnät med ”andra chansen-området”

Källa: Bearbetningar © SCB, övriga data © SCB, Lantmäteriet

Efter att de preliminära handelsområdena skapats görs vissa automatiska kontroller för varje preliminärt handelsområde. Dessa syftar till att identifiera eventuella detaljhandelsföretag som ligger långt bort från de övriga enligt följande kriterier:

- Färre än 5 anställda och mer än 200 meter till närmsta övriga företag
- Färre än 10 anställda och mer än 300 meter till närmsta övriga företag

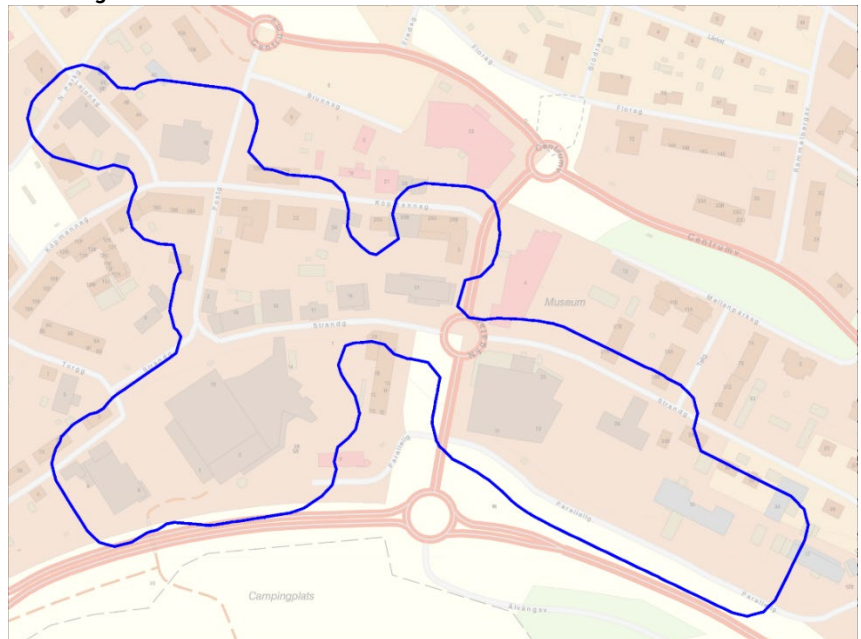
Dessa detaljhandelsföretag och området runt dem tas bort från de preliminära handelsområdena. Anledningen är att de oftast utgör ett slags geografiska outliers. Efter detta steg blir handelsområdena mer kompakta.

Kosmetiska bearbetningar

Vissa kosmetiska bearbetningar görs även av de preliminära handelsområdena. Flygplatser, travbanor, nöjesparker, sportarenor, sjukhusområden, större vattenpolygoner, vägområden för större vägar samt järnvägsområden klipps bort.

Ovanstående är i stora drag en beskrivning av hur skapandet av handelsområdena går till. Ytterligare mindre justeringar och bearbetningar förekommer i produktionsprocessen och har inte beskrivits här. Det kan vara mindre tekniska bearbetningar eller bearbetningssteg som leder till kosmetiska förbättringar. Ytterligare vissa andra mindre bearbetningar syftar till att parera varierande datakvalitet.

Det slutliga handelsområdet

Källa: Bearbetningar © SCB, övriga data © SCB, Lantmäteriet

I ett sista steg skapas multipolygoner där de preliminära handelsområdena ligger inom 100 meter från varandra.

Granskning av de preliminära handelsområdena

De preliminära handelsområdena kontrolleras manuellt för att hitta eventuella fel. Felen beror framförallt på dålig kvalitet på data om detaljhandelsföretagen där de till exempel har haft en felaktig SNI-kod. I slutkontrollen upptäcktes till exempel att några preliminära handelsområden innehöll detaljhandelsföretag med felaktiga SNI-koder. Det gjorde att en handfull preliminära handelsområden som inte uppfyllde kriterierna för bildandet av handelsområden raderades manuellt.

På något enstaka ställe blir de preliminära handelsområdena för stora och inkluderar större områden åkermark eller skogsmark. I dessa fall klipps åkermark eller skogsmark bort manuellt. På några ställen kan modellen inte fånga stora parkeringsytor, som till exempel i handelsområdet i Ullared. Där har det preliminära handelsområdet utökats med parkeringen, för att ge handelsområdet en realistisk utbredning.

De preliminära handelsområdena blir till färdiga handelsområden när dessa manuella justeringar gjorts, geometrierna tvättats på eventuella geometriska fel, statistik beräknats och ID-nummer lagts på.

Information om statistikens kvalitet

Statistikens tillförlitlighet kan betraktas som acceptabel, utifrån de kvalitetsgranskningar som har gjorts av de register- och geodatauppgifter som ligger till grund för statistiken.

De data som används för statistiken är att betrakta som totalundersökningar, både i form av register och av geografisk information. Stickprovs- och skattningsfel förekommer därför inte.

Eftersom statistiken baseras på flera olika källor finns en osäkerhet i hur dessa samspelar för att skapa en helhet. Ytterligare osäkerhetskällor är kvalitetsbrister i enskilda registerobjekt, som har upptäckts vid granskning. Kvalitetsbristerna består framför allt av eftersläpning relaterat till referenstid för geometridata (polygoner), att geometriobjekt (polygoner) saknas helt eller är felklassade, saknade eller felaktiga koordinater för arbetsställen samt felaktig SNI-kodning för arbetsställen. I ett flertal fall har bristerna åtgärdats.

Slutligen utgör själva definitionen av begreppet verksamhetsområden en osäkerhetskälla. Det saknas en standard för begreppet (se ”Verksamhetsområden” under ”Definitioner och förklaringar”).

Referenser

Lantmäteriet (2020). *Markanvändning. Nationell informationspecifikation.*

<https://www.lantmateriet.se/contentassets/8201fbfc9bce4b1998a84d9bbe245b0c/natspec-markanvandning-v1.0.1.pdf> [2023-12-15]

Lantmäteriet (2023). *Topografi 10 Nedladdning, vektor. Produktbeskrivning.*

https://www.lantmateriet.se/globalassets/geodata/geodataprodukter/topografi_10_nedladdning_vektor.pdf [2023-12-15]

SCB (2023). *Företagsdatabasen (FDB).* <https://www.scb.se/nv0101> [2023-12-15]

SCB (2023). *Markanvändningen i Sverige.* <http://www.scb.se/mi0803> [2023-12-15]

SCB (2021). *Methodological report. Deliverable 5 (WP-1-4) of Delimiting activities zones for Sweden (2018-SE-ACTZONES).*

SCB (1985-08-16). Statistiskt meddelande. *Markanvändningen inom tätorter och tätorters närområden 1980.*

<https://share.scb.se/ov9993/data/publikationer/statistik/mi/mi0804/2000i02/mi14sm8501.pdf> [2023-12-15]

SCB (2023). *Verksamhetsområden och handelsområden.*

<https://www.scb.se/mi0815> [2023-12-15]

Skellefteå kommun (2023). *Vad är ett verksamhetsområde?*

<https://skelleftea.se/verksamhetsomrade> [2023-12-15]

Svenska akademiens ordböcker, 2023. Verksamhetsområde.

<https://svenska.se/tre/?sok=verksamhetsomr%C3%A5de&pz=2> [2023-12-15]

Activities zones and retail trade areas 2020

Statistics Sweden's *activities zones* are geographical areas that contain a concentration of local units or include large scale and industrial land use. An activities zone can include activities such as industry and business parks, colleges, universities, hospitals, or large land areas with airports, mines and quarries. The statistics show how many people work in the activities zones, the amount of land the zones cover, and the number of enterprises and industries contained therein.

Statistics Sweden's *retail trade areas* are geographical areas that consist of either at least five retail trade enterprises within a limited distance, or four retail trade enterprises that together have at least 100 employees. Retail trade areas can consist of areas with retail trade in central parts of a town and peripheral retail trade at shopping centres and other trading venues.

The activities zones and retail trade areas are produced in an automated process, which means that all areas have been delimited in a systematic and comparable way.

Statistics produced based on activities zones can be used as a basis for analyses on the interaction between activities in different industries and their land use, and for physical planning, for example in regional planning and planning of urban development. Statistics produced based on the retail trade areas and that can be used as a basis for analyses of the progress of retail trade in Sweden.